

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❖ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❖

ÅRGÅNG 3
HÄFTE 9
1916

DAMER!

Nu inkommet **nyheter** i skotska, randiga och enfärgade

Blustyger

i alla prislägen fr. 0.45 pr mtr
Ett parti randigt och enfärgat

Siden

till blusar bortslumpas.

Kjoltyger,

60 cm. br., i grått och blått från 0.88 pr mtr.

Cheviot. Sammet.

Stuvar.

Trädgardiner	fr. kr. 0.23
Strandkoftor	” ” 3.50
Underkjolar, satin	” ” 2.65
Reformliv	” ” 1.30
Snörliv	” ” 2.35
Korsettskyddare, trikå	” ” 0.75
Tröjor, Lahmans	” ” 0.80
Kalsonger, trikå	” ” 1.25
Linnen	” ” 1.05

Strumor och Vantar. Sybehör m. m.

SVENSKA VARUHUSET

1 tr., 54 Drottninggatan 54, 1 tr.
37 Stora Nygatan 37

Kvinnliga Juridiska Byrån

Juris kandidat Eva Andén

Vallingatan 18, Kl. 10—4

Allm. 183 36 Riks 7576

Testamenten, bouppteckningar, arvsutredningar, äktenskapsförord, familjerättssaker, juridiska uppdrag av alla slag.

Af

”Hjälpsyster”-frågan

intresserade böra läsa

SVENSK SJUKSKÖTERSKETIDNING

Prenumeration sker å alla poststationer samt å tidningens exp., Tunnelgatan 25, där äfven lösnummer kunna erhållas.

För kapitalister, särskilt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna överlämna värden av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget, ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning

(Kungsträdgårdsgatan 8. Expeditionstid $\frac{1}{2}$ 10—4.)

som under garanti av **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenter influtna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, i fall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas, varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen, att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kr. av depositionens värde, dock ej under två kr.

HERTHA

ÅRGÅNG III

1 MAJ 1916

HÄFTE 9

Inre samling.

Lycklig den, som finner allt bra som är och med en axelryckning avfärdar "världsförbättrarbråket", kampen för reformer, för så kallade humanitära idéer. Lycklig också den, som i sagda reformer ser porten, den tyvärr blott ännu öppnade porten till Utopia. Är man trivsamt belåten med det som är, får man visserligen utstå obehaget av de oliktankandes fåvitska nit, och väntar man av vissa reformer allt vad man har att önska för mänskligheten, har man att dragas med oliktankandes tjurhuvade förstockelse. Men den, som av hela sin själ vill reformer, utan att vänta någon underbar omskapelse genom reformen som sådan, har en besvärligare lott. Det är att äga "konservatismens" skepsis mot det nya utan konservatismens ro och att hysa "framåtskridandets" leda vid den mätta belåtenheten med det närvarande men sakna den stimulus, som ligger i den starka tron på makten av yttre förändringar. En enda fördel har den så ställda: lättheten att förstå olika synpunkter.

Den nuvarande katastroftiden är ägnad att ge större sällskap åt dessa förut ensamma. Åtminstone förefaller det, som

om det borde vara rätt svårt att nu vara nöjd med vad som är och inte mindre svårt att med tillförsikt läsa upp sin lilla lista på vad som bör göras, för att det skall bli bra. Den sävliga belåtenheten och den självförtröstande tilltagsenheten bli samtidigt kvästa var på sitt sätt. Åtminstone borde de känna sig kvästa.

Riktningar och grupper inte mindre än enskilda människor manas nu att besinna sig på sig själva och sin ståndpunkt, sin strävan. Varav lever du? Vad strävar du att uppnå?

Ytligheten är dock utan gräns. Man känner icke "tidens" uppfordran. Man skattar blott åt dagens mod i tankar och känslor, dagsmoder lika extravaganta, lika mycket i saknad av ro och harmonisom toalettmödrarna, endast olika dem däri, att i tänkesätten motsatta ytterligheter äro moderna samtidigt, men i dräktmoderna vanligen näst efter varandra.

Som individuella personligheter, som medlemmar av politiska och andra grupperingar, som medborgare — om ock ej erkända! — av sitt folk ha kvinnorna fullt så stor anledning till självrannsak-

ning som männen. Även "kvinnorörelsen" tillkommer det att pröva sig och sin skuld i att världen inte hunnit längre.

Om vägar och metoder, om ordningsföljd och tidpunkt för vinnande av de speciella yttre mål, som „kvinnorörelsen“ under sin fortgång uppställt och uppställer för sig, är det i detta nu svårt att säga något med starkare sannolikhetsbetoning. Men ur det inre livets synpunkt sett är det inte håller så viktigt att kunna äga ett sådant förutseende. På det ena sättet eller på det andra, snart eller mindre snart, större eller mindre bråkdelsvinster, lättare eller svårare förvärvade — det är inte på detta yttre, som det framför allt kommer an. Låt de oförstående, de utanförstående, som i "kvinnorörelsen" icke se annat än en det ena könets "klasskamp" mot det andra, skadeglatt väsnas om kvinnorörelsens förlorade spel och den oförfalskade maskulinismens återfödelse.

En rörelses styrka är inte dess yttre segrar, i synnerhet inte segrarnas takt, utan det innehåll, den bär på, de krafter, som bära den fram.

Många äro de, också av "kvinnorörelsens" egna, som icke någonsin djupt upplevat de livskrav, ur vilka, de livsvärden, till vilkas vinnande och skyddande "kvinnorörelsen" sprungit upp. Många röra sig, liksom den hyggligare delen av "kvinnorörelsens" motståndare — de mindre hyggliga motståndarna ha åtminstone antipatiens instinkt —, på

"reformernas" yta, med kvantitativa mått, med närsynta utgångspunkter. De behöva vidare horisont, djupare perspektiv.

I handlingens tid böra orden vara återhållsamma och knappa. I de varandra bekrigande stora frasernas tid höves det de äkta orden att vara så enkla som möjligt. Då som nu handlingens tid på samma gång är fraserernas, blir man mest hågad för att helt och hållet tiga. Vad handlingen — imponerande såsom handling, även om målet ej är det, — icke tystar, det tystar ledan vid ordprålet och vice versa.

Tiga kan den enskilda, men stor är skillnaden mellan tystnad och tystnad. Tiga på samma sätt kan icke en "rörelse", minst en så omfattande och mångartad som "kvinnorörelsen", men den kan spara på stora ord, medan den fyller anspråkslösa och näraliggande uppgifter med den levande och livgivande ande, som är dess själ, och utan vilken den vore död.

Det är icke under omständigheter som de nuvarande, som man känner lust för formulering av vad denna själ är — för möjlighet att missionera krävas lyssnare. Men de, för vilka den är uppenbar, kunna alltid — i spänstig inre kamp mot alla neddragande och splittrande inflytelser — om de rätt vilja det, i någon mån personifiera denna inre livsprincip.

HILMA BORELIUS.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte 25—26 april 1916.

Stockholm hade, likasom föregående år, utsetts till plats för Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte, och dit samlades, till förbundets byrå 48 Klarabergsgatan, den 25—26 april förbundskretsarnas representanter för att tillsammans med förbundsstyrelsen avhandla de gemensamma ordinarie ärendena för året.

Samtliga kretsar hade i år icke haft tillfälle att låta sig representeras vid mötet, men närvarande voro fruarna A. Söderström och E. Quensel, Malmö, docent H. Borelius, Lund, fru R. Schürer von Waldheim, Hälsingborg, fröken A. Arwedson, Linköping, fru A. Widebeck och fröken E. Sack, Strängnäs.

Det var förbundets ordförande, fru A. Montelius, som tisdagen den 25 på morgonen öppnade mötet med att hälsa de närvarande välkomna, varefter de ordinarie förhandlingarna omedelbart togo sin början. Till mötets ordförande valdes enhälligt fru A. Montelius, varefter tvenne vice ordförande utsågos, fru A. Söderström och fröken A. Arwedson. Sekreterare blevo fröknarna I. von Plomgren, S. Laurell och fru Anna Lamberg Bruun.

Förbundets verksamhet 1915.

Den sedvanliga redogörelsen för det gångna årets verksamhet lämnades av förbundets dåvarande sekreterare, fröken S. Laurell. Med en blick ut över tidsläget, som i så mångt och mycket verkar hämmande, framhöll fröken L. att

i stort taget måste man anse att förbundets verksamhet hållits gående i vanliga former; endast ett par uppgifter, som man före krigsutbrottet beslutat taga upp, hade man ännu så länge sett sig nödsakad att lämna åsido. Arbetet på förbundsbyrån hade året igenom varit intensivt och upplysningsavdelningen mycket anlitad.

Aktuella lag- och lönefrågor direkt berörande kvinnornas intressen hade förbundsstyrelsen som alltid vakat följt, och under året hade också uttalanden gjorts i sådana frågor och skrivelser avlåtits till respektiva myndigheter. Så hade, på grund av föregående årsmötes beslut, styrelsen gått in till Kungl. Maj:t med en skrivelse i anledning av lärarelönenämndens framlagda betänkande, och likaledes hade styrelsen ingått till lagutskottet med ett uttalande i äktenskapslagstiftningsfrågan. Denna skrivelse återopades sedermera under debatten i riksdagen, då frågan där behandlades.

Ännu en skrivelse till Kungl. Maj:t hade styrelsen under året inlämnat, föranledd av förslaget till successivt införande av en betydande förändring i de kvinnliga tjänstemännens ställning vid Kungl. Järnvägsstyrelsens byråer och kontor, varigenom kvinnornas såväl löner som befordringsförhållanden högst avsevärt komme att försämrats.

Med anledning av den inom lagberedningen pågående revisionen av den del av giftermålsbalken, som berör ma-

kars egendomsrättsliga förhållanden, hade förbundet under året anordnat tvenne diskussionsmöten, hvartill inbjudan utfärdats till andra kvinnoföreningar. Närmaste syfte med dessa möten hade varit att ge lagberedningens kvinnliga ledamot, fru E. Broomé, tillfälle att taga del av skilda representativa kvinnogrupperns uttalanden i denna viktiga och svårlösta fråga.

För de svenska kvinnornas deltagande i internationella kvinnokongressen i Haag 28 april—1 maj 1915 hade förbundet verkat genom att vara med om att konstituera en kommitté, som förberedde saken. I denna kommitté ingingo representanter för förbundet, L. K. P. R., Svenska Kvinnornas Nationalförbund och Socialdemokratiska Kvinnornas Centralstyrelse.

Under året hade styrelsen mottagit ett nytt uppdrag i det att framlidne ingenjören Otto Broms, som testamentariskt ett avsevärt kapital till den av honom grundade Hemskolan å Vackstanäs i Södermanland, testamentariskt bestämt att skolans styrelse skulle tillsättas av Fredrika-Bremer-Förbundet. Skolans syfte är att ge döttrar från lantbrukshem en rationell undervisning i allt som rör ett småbruks skötande. Kursen är ettårig. Som skolan förfogar över ett ganska betydande rörelsekapital kunna skolavgifterna sättas mycket lågt.

Vid Rimforsa hade den av lantbruksstyrelsen fastställda planen för undervisningen i alla delar följts. Undervisningsövningarna hade liksom förut bestått av demonstrationer, teoretiska lektioner och föredrag. Av äldre kursens

nio elever hade tre valt lanthushållsläraryrket, fyra trädgårds- och slöjdläraryrket och två skolköksläraryrket.

Förbundets nystartade fruktodlings- och trädgårdsskola, Apelryd vid Båstad, kunde sägas vara stadd i en löftesrik och glädjande utveckling. Under den bästa ledning hade arbetet kommit i gång, fullt antal elever, tolv stycken, fanns redan nu vid skolan, och hela företaget syntes arta sig på bästa sätt.

Sedan hösten 1915 föreligga ett par nya trycksaker rörande förbundets verksamhet, dels en adresslista upptagande förbundets olika avdelningar och institutioner, dels en kortfattad redogörelse för förbundets verksamhet på olika områden.

Förbundskretsarna.

Redogörelsen för verksamheten inom de skilda förbundskretsarna lämnades därefter av respektive kretsrepresentanter. Inom samtliga kretsar syntes arbetet på grund av med världskriget sammanhängande förhållanden ha till en viss grad omlagts och ganska direkt inriktats på åtgärder till lättande av kristidens verkningar. Kurser i matlagning med demonstration av koklådor, sömnadskurser för arbeterskor samt omhändertagande av de ledigblivna tobaksarbeterskorna hade exempelvis i Malmö utgjort den egentliga verksamheten. I Lund hade likaledes med dyrtiden sammanhängande förhållanden gjorts till föremål för kretsens intresse och intressanta föredrag därom hållits. Hälsingborg hade anordnat föreläsningar för arbetarehustrur. Linköping

hade inriktat sitt arbete på att stödja därvarande arbetsstuga för barn, och något mer än hundra barn hade där under året sysselsatts och delvis bespisats. I Strängnäs hade man särskilt arbetat med att få till stånd ett fast skolkök, vilket nu också håller på att inredas i den nya flickskolan. Arvikas årsberättelse upplästes av fröken Laurell, då Arvika icke var representerat vid mötet.

Stipendieinstitutionen.

De ståtliga siffrorna för stipendieinstitutionen var det fröken M. Silow som meddelade, för sista gången i egenskap av institutionens sekreterare, då ju fröken Silow med 1915 års utgång lämnade denna sin mångåriga befattning. Slutsummorna på de nu befintliga stipendiefonderna, upp emot 450,000 kr., visade det imponerande resultat som uppnått under den tid som gått. Också uttalade förbundets ordförande till fröken Silow förbundets erkännssamma tack för det intresserat hängivna arbete hon som stipendienämndens sekreterare allt från dess första början ägnat denna sak.

Själv betonade fröken Silow i det tack hon riktade till kretsarna för deras hjälp i arbetet med stipendiefonderna, att genom detta arbete en nationell institution för Sverges unga flickor grundats, som kanske mera än något annat bidroge till att ställa dem självständiga i kampen för tillvaron. Ekonomiskt oberoende tillförsäkrades dem genom de kunskapsförvärv, som stipendierna öppnade möjlighet till.

Styrelseval m. m.

Sedan revisionsberättelsen upplästes och mötet beviljat styrelsen decharge skreds till styrelseval.

Till ordinarie medlemmar i styrelsen utsågos de under omval stående: fru A. Montelius och fröknarna S. Ulrich, L. Dahlgren och A. Thorstenson, samt nyvaldes fru L. Hellström. Till suppleanter i styrelsen omvaldes fru G. Törnellen, fröknarna S. Laurell och S. Leijonhufvud samt assessor O. Montelius. Vid val av revisorer och revisorssuppleanter återvaldes de avgående, fröknarna M. Aspman, M. Staël von Holstein och d:r Adolf Tamm samt fröknarna H. Carleson, E. Sundberg och jur. utr. kand. M. Carlson. Till medlemmar av krets-nämnden valdes fröknarna S. Ulrich och S. Laurell.

Själva mötesförhandlingarna avslutades därefter med att fröken I. von Plomgren lämnade en exposé över Herthas ställning och riktade en uppmaning till de närvarande att kraftigt arbeta för ökat prenumerantantal.

* * *

Som första diskussionsämnet på årsmötets program kom Samarbeta mellan Nordens kvinnoföreningar. I ett kort sammandrag gav fröken E. Kleman en historik av de ansatser till samarbete mellan nordens kvinnor, som gjorts under de senaste femtio åren, och övergick därefter till att redogöra för hur frågan på senaste tiden blivit aktuell samt angav riktlinjerna i det preliminära förslag till organisation för de nordiska kvinnornas samarbete, vilket framkommit i samband med det 1914 i Köpenhamn hållna nordiska kvinno-

saksmötet. Den diskussion som härpå följde utmynnade i att årsmötet beslöt ett sympatiuttalande för att ett dylikt samarbete kom till stånd.

Andra dagens förmiddag börjades med en redogörelse av fröken A. Thorstenson för en utredning förbundet verkställt angående gifta kvinnor som yrkesutövare. Som Hertha i något av de närmaste häftena kommer att bereda plats för en utförlig artikel i denna sak ingå vi inte här närmare på det intressanta föredraget.

Kvinnans arbete för medborgarrätt, med fru Karin Fjällbäck-Holmgren som inledare, var programmets nästa punkt. Något agitationsföredrag för principen kunde det givetvis icke vara i denna krets. Men det var en varm och värtalig vädjan till de närvarande att ge — var och en i sin stad — sitt personliga arbete åt saken, som ännu alltjämt hade att strida mot okunnighet, fientlighet och likgiltighet. I den livliga diskussion som därpå följde kom också — som ju var att vänta — till fullo fram de närvarandes vilja att söka i sin mån främja rösträttsarbetet.

Första aftonens stora diskussionsmöte på Rosenbad angående Önskemål med avseende på den blivande äktenskapslagstiftningen hade samlat ett stort antal av representativa kvinnor ur skilda läger. Efter fröken M. Staël von Holsteins klara och sakliga utläggning av det uttalande de svenska kvinnoföreningarna nyss gemensamt inlämnat till lagberedningen och sedan fru G. Törnelli i en roligt poängterad historik av vår äktenskapslag-

stiftning ända från äldsta tider givit relief åt vissa ännu bestående bestämmelser, kom den därpå följande diskussionen givetvis att knyta sig kring det till lagberedningen översända uttalandet. Lagberedningens kvinnliga ledamot, fru Broomé, hade härunder diverse spörsmål att framställa i fråga om kvinnornas uppfattning och önskemål.

Av särdeles stort intresse var fröken Annie Furuhjelm's redogörelse för det uttalande finska kvinnoföreningar just nu gjort i samma lagstiftningsfråga och som i de väsentliga punkterna nästan sammanföll med det svenska.

Efter diskussionens slut var samkväm med supé anordnat i Rosenbads festvåning.

* * *

En intresserik avslutning fick förbundets årsmöte genom det stora offentliga diskussionsmöte, som onsdagens afton den 26 april anordnats med anledning av lagberedningens förslag till ny lagstiftning angående barn utom äktenskapet. Inbjudan till mötet hade utgått från Fredrika-Bremer-Förbundet, Föreningen Frisinnade Kvinnor, Stockholms F. K. P. R., Moderata Kvinnoförbundet, Socialdemokratiska Kvinnornas Centralstyrelse, Svenska Kvinnornas Nationalförbund och Vita Bandet. Justitierådet Hjalmar Westring redogjorde därvid i ett detaljerat och instruktivt föredrag för det nya lagförslaget. För Herthas läsare torde detta redan vara väl bekant genom den förträffliga redogörelse fru Tiselius lämnat i tidskriften över förslaget, varföre vi icke nu närmare ingå på hr Westrings

föredrag. En längre diskussion följde på detta.

Vi tänka oss att en annan gång få tillfälle återkomma till några av de synpunkter som därunder framhölls, särskilt av borgmästare Petterson, fattig-

vårdskonsulent Barkman, fröken Anna Lindhagen och juris kand. Eva Andén, vilka kräva omnämmande i Hertha men vilket tid och presslägningsförhållanden icke nu tillåta.

ELLEN KLEMAN.

Gina Krog

födt den 20:de juni 1847, död 14:de april 1916.

Et tilbakeblik.

Norge mistet en av sine ædleste døtre, norske kvinder led stort og uerstattelig tap, da Gina Krog den 14:de april la ned sin penn og lukket sine öine i døden.

Intet europæisk land har fostret en kvinde, der som hun helt ofret sin tid, sine kræfter og sin hele energi paa det arbejde hun blev trofast mot til sit sidste öieblik. Ingen har som hun hat sit sind, og hele sin personlighet saa præget av den idé hun viet sit liv, og som hun saa utrættelig rögtet gjennem alle aarene.

Sjelden utrustet som hun var, saavel hvad det indre som ytre menneske angaar, kunde hun, som ingen anden, ta den svære kamp op mot al den fordom og bornerthet, hvori det norske samfund var hildet, da hun som ung tok arven op efter Camilla Collett.

Love og vedtægter krævet at kvinderne holdtes borte fra alt det som hadde offentlighetens præg, i Norge som overalt ellers i verden.

Den ensomme röst, som löd i 50—

60 aarene hadde vakt enkelte mænd og kvinder til eftertanke, men bedrövet som Camilla Collett var over den mangel paa forstaaelse hun mödte hos sin samtid, indskrænket hun sig til nu og da at utsende sine sterkt prægede tendensskrifter, mens hun personlig holdt sig fornemt utenfor døgnets kamp, og henlevet störsteparten av 70 og 80 aarene utenfor Norge.

70 aarene bragte ellers en anden kvinde frem på skuepladsen: Aasta Hansteen. Hun vaaget det i det "pene samfund" hittil aldeles uhörte: at stevne ind for sin talerstol teologer og filosofer. Disse fandt det naturligvis under sin værdighet at indfinde sig for at lytte til hvad en kvinde kunde ha at si dem. Men frygtlös som Aasta Hansteen var, brukte hun et andet vaaben, da hun hvæset sin kraftige penn i den kjendte polemik med de teologiske professorer. Mange kvinder tok avstand, men nogen faa vaktet op av sin dvale. Imidlertid — kampen var for ulike: een kvinde mot

mange av kirkens og universitetets mænd; jordbunden blev "brændende" under hende, og hun drog i landflygtighed til det fri Amerika, hvor kvindesakens vugge stod. —

Flere aar derefter lød en tredje kvindestemme. Ikke saa sky og dæmpet som den førstes, men heller ikke saa skarp og udfordrende som den andens.

Det var vaaren 1884, at der i "Nyt Tidsskrift", som utgaves av professorerne J. E. Sars og Olav Skavlan, fremkom en artikelrække "Om kvindesakens nærmeste opgaver". Forfatteren skrev under fuldt navn: Gina Krog stod der. Fra det øieblik blev hun hövdingen, som skulde före kampen for denne sak frem. Gjennem 32 aar, usvikelig trofast i sit sind, aldrig rædd for haan och spot, altid overbevist om sakens retfærdige seier tilslut, kjæmpet hun.

Ved den nævnte artikelrække bragtes kvindesaken over i det praktiske liv. Disse ypperlig skrevne artikler er i sin virkning blit monumentale. Der fandtes allerede den gang mænd i Norges land, som var færdige til at bryte en lanse for kvindernes sak. Foruten de to nævnte professorer, der hadde frisind nok til at ta artiklerne op i sit blad, daværende hypotekbankdirektör H. E. Berner. Han hadde forgjæves henvendt sig til flere kvinder med bön om assistance til at faa en kvindeorganisation istand, som kunde stötte kvindernes retfærdige krav paa bedre vilkaar i samfundet.

Straks han læste Gina Krogs sterke, tændende indlæg, forstod han at hun var den rette, henvendte sig til hende,

og hans længe nærede plan kunde realiseres i Norsk Kvindesaksforenings grundlæggelse 28:de juni 1884 med Berner som formand, og Gina Krog som medlem av styret.

Blandt indbyderne til dannelsen av denne forening var ogsaa Studentersamfundets daværende formand, nuværende minister i Stockholm, dengang kand. jur. Francis Hagerup. Interessen var vakt, ökedes utover hösten, og straks studenterne var vendt tilbage til sine semestre, sammenkaldte formanden et möte til diskussion om kvindesaken. Til dette blev Gina Krog selvfølgelig indbudt. Diskussionen vakte stor sensation i byen, som utover det hele land. Der kom til at staa kamp om hendes navn; dog det maatte være saa, for uten kamp hadde Gina Krog ikke utrettet det hun har.

Jeg husker hvilket ry der stod av mötet, og hvilke rygter der gik. Mötet dröftedes ogsaa der hvor jeg dengang levet — i en meget avsides krok paa vestlandet — og jeg var fuld av ungdommelig beundring og begeistring for de kjække kvinder, som saa modig hadde talt vor sak i en forsamling av mænd. (Ved siden av fröken Krog optraadte en av vore første kvindelige studenter, frk Laura Römcke).

Da jeg nogen aar senere lærte Gina Krog personlig at kjende, fik jeg hende engang til at fortælle om mötet. "Hvorledes fölte det?" spurte jeg. "Aa, det var frygtelig", sa hun, "det var jo den første offentlige diskussion, hvori kvinder optraadte, og jeg fik nok föle, at det var anderledes selv at optræde personlig, end det var paa prent at op-

fordre andre kvinder til at gjøre det. Der er forskjel paa ord og handling, eller rettere: paa det skrevne og det levende ord! Hagerup indledet til bedste for kvindesaken. Men saa kom de gamle ærværdige — nu avdöde — professorer Lochmann, — Aasta Hansteens ivrigste motstander — og Monrad. Og de kom med lange utredninger som i sit væsentlige indhold blev et angrep. Dette maatte svares paa. Nu stod "lampefeberen" höit, og da jeg reiste mig for første gang at tale vor sak, fölte jeg det formelig som om tungen klæbet sig fast til ganen. Men den kom da lös!" tilföiet Gina Krog med sit smukke smil. At hun talte bra, og at hendes indlæg var vegtig, det vet vi. For nu flammed det utover, man diskuterte kvindesak rundt omkring, saavel privat som offentlig. Det blev moderne at være medlem av "Norsk Kvindesaksforening". Et stort slag var vundet! — For fröken Krog stod stemmeretten altid som det middel, hvormed kvinder skal naa sin likestilling med mænd i samfundet. Og det blev da ogsaa efter hendes initiativ, at den nystiftede forening indböd til diskussion om dette emne. At optage stemmeret som programsak, var ikke klokt for foreningen, men efter Gina Krogs glimrende foredrag om denne sak, vaaget man næste vaar at stifte en ny forening, bestaaende utelukkende av kvinder og med denne ene sak, stemmeretten, som sit program. Det blev "Kvindestemmeretsforeningen". Gina Krog stod som dens formand i en række av aar, fra 1885 til 1897. I denne tid bragte foreningen flere ganger forslag ind til

Stortinget om saavel politisk som kommunal stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som norske mænd dengang hadde den.

For Gina Krog stod det altid urokkelig fast, at kvinder ingenlunde kunde nöie sig med noget mindre end mænd, det var ikke hendes sak at gaa paa akkord, saa da majoriteten av "Kvindestemmeretsforeningens" medlemmer vilde slaa ind paa en ny taktik, bröt hun ut og dannet en ny stemmeretsforening, "Landskvindestemmeretsforeningen", som holdt fast paa det uavkortede krav. Jeg glemmer ikke Gina Krog den kveld, da "Landskvindestemmeretsforeningen" blev stiftet. Efter et par forberedende möter samledes man til et større, hvor der mödte en av dem som i alle de forlöpne aar hadde været hendes kamerat og kämpfælle. Hun bad frk. Krog om endelig ikke at splitte de stemmeretssökende kvinder i landet, men la al meningsforskjel bero og holde fast ved det gamle. Da Gina Krog stod der, smuk og imponerende paa dirigentplassen, saa jeg det kostet hende kamp, men hun staalsatte sig og holdt fast paa beslutningen. Et öiebliks nölen — og klubben faldt med de ord: "Hermed erklærer jeg 'Landskvindestemmeretsforeningen' for stiftet."

Det var et stolt öieblik. Fanebæreren hadde ikke sviktet sin fane! Har aldrig gjort det siden heller.

Da frk. Krogs tid var sterkt beslaglagt paa andre omraader, bl. a. med sit blad, kunde hun ikke selv være formand i den nystiftede forening, men foreslog fru F. M. Qvam til denne stilling. —

Allerede aaret efter "Norsk Kvinde-saksforenings" stiftelse, hadde man planen oppe om utgivelsen av et eget organ for kvindesaksbevægelsen, og i 1887 utkom første nummer av "Nylænde". Foreningen hadde straks utset Gina Krog til dets redaktör. Da det imidlertid viste sig at bladet ikke lønnet sig, besluttet foreningen i 1893 at nedlægge det. Men det kunde Gina Krog ikke bære over sit hjerte. Hun overtok bladet selvstændig, paa egen risiko, som utgiver og redaktör. Og det gik for hende.

Efterhvert har hun gjennom dette sit organ naadd frem til landets kvinder og mænd med sin fine penn og sin kraftige tale. Mange er de emner som "Nylænde" har behandlet, og aldrig har dets redaktör varet rædd, naar det gjaldt at si sandheten. Ufortrødent og uavkortet har bladet holdt frem fordringen om jevnbyrdighet for kvinder med mænd i vort samfund.

I taknemlighet for hvad dets redaktör hadde utrettet, feiret norske kvinder og mænd i 1912 bladets 25 aarsjubelæum med en straalende fest. —

Med sit sterke nationale sind og sine livlige internationale interesser, var det en selvfølge at fröken Krog blev den som arbeidet for, og efter dannelsen blev formand i "Norske Kvinders Nationalraad", da dette i 1904 blev grundlagt. Hun har da herigjennem jevnlig repræsenteret norske kvinder i utlandet paa den smukkeste maate. Hun blev sat paa de vanskeligste poster, fordi man kunde stole paa hendes retsind og hendes fine takt. Ved sin sikre optræden og sit höisind har hun ogsaa forstaat at hævde sin stilling ved de for-

skjellige lejligheter, ikke altid like behagelige for hende selv.

Ved flere anledninger forsökte andre at faa Gina Krog ind i forskjellige hverv. Men hun brydde sig ikke om den slags udmerkelse. Hun la dog ikke skjul paa at der var enkelte ting, som glædet hende, særlig for sakens skyld. Jeg vil nævne, da hun i 1908 blev opnævnt og mödte som den norske regjerings repræsentant ved den Internationale Kvindestemmerets Alliances kongres i Holland. Da var hun straalende. "Jeg eier ikke tid til det", sa hun til mig; "men jeg maa avsted." Hvem skulde ha forutsagt dette for 24 aar siden! En anden udmerkelse som vi hendes venner glædet os over, var hendes utnævnelse til medlem av den "litterære bedömmelseskomité", en stipendiekomité for forfattere. Der hörte hun ogsaa hjemme.

Naar vi nu, da Gina Krog er gaat bort, kaster blikket tilbake, saa ser vi kamp, stri kamp, men ogsaa glæde under kampen og i seiren. For seier paa seier har hun vunder. Og deilig er det at vite nu. For faa er det beskjeret at se sin kamp for idealer saa kronet med seier, som det blev hende til del! Vi andre som lever efter hende, vi under hende dette, vi nyder alle godt av disse seire, og vi forstaar at vurdere dem. Vi staar der med taknemlighet mot hende, vor trofaste kjæmpe, som bragte os dit vi staar idag. Men hadde vi norske kvinder forstaat hvad der hadde tjent til vort bedste, saa hadde vi "löftet i flok", og lettet det daglige og slitende arbeide for Gina Krog, saa hun selv kunde faat bruke sine rike evner fuldt og helt hvor de kunde ha gjort de

sterkeste indsatser, saa hun hadde sluppet at opstykke sin tid i alle den slags smaa-saker, som hun ofte selv maatte gjøre, og som trættet hende mere end det andet og større. —

Som taler har Gina Krog reist "Fra Vesterhavet til Kjölens rand, fra Nordishavet til Kristianssand", vakt initiativer, overbevist fiender av saken, vundet venner og stiftet foreninger. Ogsaa utlandet hadde bruk for hende. Sverige, Danmark, Finland, Tyskland o. fl. lande kjendte hendes veltalenhet og kaldte paa hende flere ganger.

Mange ganger har Gina Krog og jeg været sammen i kamp og i arbeide og — i festlige stunder ogsaa. Og jeg har altid beundret hendes sterke tro paa kvinderne (en tro som hun ofte maatte styrke hos mig). Hendes store troskap mot vor sak var ubrödelig til hendes sidste stund. Hendes trofasthet i venskap var uten svik. Ofte har jeg fölt hvor hendes ord har tændt og varmet

i sindene. Skal jeg fremhæve en gang fremfor de mange, maa det være, da hun i 1898 ved "Norsk Kvindesaksforenings" fest for Henrik Ibsen i en glimrende tale bragte den 70-aarige digter kvindernes hyldest og tak. Det var herlig for hende at faa anledning til at gjøre dette. Ja, mange er de hun gennem sit verk har vundet, Hendes röst naadde ogsaa Aasta Hansteen i Amerika. Den kaldte hende hjem igjen. "Jeg maatte ile hjem, da jeg skjönste at et nyt lys var tændt i gamle Norge", sa Aasta Hansteen engang til mig. Og den som tændte dette nye lys, det var Gina Krog.

Maatte de slegter som kommer efter, erkjende, forstaa og fremfor alt vise sig taknæmlige mot hende som tok de mange kraftige tak for dem, mot hende som ryddet veien, saa de bare har at tage livet op, rikt og aapent som det ligger for de norske kvinder i dag!

p. t. Stockholm 17:de april 1916.

FR. MÖRCK.

Hos engelska fredsvänner under kriget.

I.

Fredsintressen äro väl nättopp den sämsta rekommendation för att slippa in i ett krigförande land i dessa dagar. Men vi hade nog av giltiga ärenden också. Jag ville besöka åtskilliga vetenskapliga muséer, olyckligtvis var jag okunnig om att de flesta voro stängda. Dessutom for jag ut som agent för mitt eget laboratorium i hopp om att i denna egenskap imponera bäst på det s. k. krämarfolkets representanter vid grän-

sen; jag visste ju inte, att de flesta apparater och reagens jag behövde voro exportförbudna. Min rekommendation till en nobelpristagare och Sir gjorde dock bästa intrycket, för hemresan skaffade jag mig därtill referenser från ett par Lorder, vilka fungerade enligt beräkning.

Med erfarenhet från Tyskland hade vi berett oss på en sträng kroppsvisitation, men den blev så human, att

vi nästan hade lust att säga: "Det där kan ni inte!" Det såg ut som om de tjänstgörande själva vore generade att bära hand på en, begreppet om den individuella friheten är i England svårt att utrota. Men korsförhören däremot lämnade intet övrigt att önska i snärjande frågor, och vi voro nästan överraskade att inte behöva vända om igen, som flera av våra medpassagerare.

När vi släpptes i land hade det hunnit bli kväll, och Newcastle är väl t. o. m. i normala tider den sotigaste, mörkaste stad som tänkas kan. Som genom ett under kommo vi dock helbregda ner till London. Men vilken ohygglig lång natt i en fullsatt, ouppvärmd kupé, med sorgfälligt fördragna fönster och spänningen att tro sig bevakad. Fullt av militärer, käckä, spänstiga khakimän med överraskande unga, vackra gosseansikten. På väg söderut mot okända öden sovo de tryggt i sina tjocka pälsfodrade uniformer, till synes obeväpnade, med endast en elegant käpp i stället för en skramlande sabel.

London hade ännu ej vaknat, och till vår stora besvikelse var hotellet överfullt. I väntan på rum sjönko vi ned på ett par stolar i den dragiga salongen och skulle ha sovit lugnt, om inte några misslynta städgummor jagat oss från rum till rum. Till sist måste vi i förtvivlan kasta oss ut i världsvimlet, och det dröjde inte länge förrän vi fråssade i de vildaste "shopping"-orgier i varuhuset vid Oxford street. Av klokhets-skäl var vårt liv under den första tiden verkligen mycket världsligt och kunde alls inte förråda några djupare intressen. Om vi hade någon objuden följe-

slagare, som vi ofta tyckte oss märka, kunde han inte klaga över enformighet. I synnerhet kvällarna på någon liten typiskt italiensk restaurang i Sohokvarteret eller en rörande, föga tankeanstängande teaterkväll eller biograf torde ha tilltalat honom. Men nog borde det ha varit litet besvärligt för honom att "skugga" oss i Londonmörkret i folkträngseln. Den första osäkerheten, som man själv erfar, försvinner emellertid snart för intresset, man lotsar sig fram utefter husraderna med de gardinskyddade skyltfönstren, räknar tvärgatorna för säkerhets skull, tar sikte på någon utskjutande entré med små blåa lyktor som enda ljusreklam, snubblar mot trottoarkanterna, "krossar" avenyn, där gatlyktornas dämpade sken av skärmar kastas ned på refugerna, stirrar ängsligt efter de ogenerat framrusande bilernas hotfulla "ögon", medan på den mörka natthimlen strålkastarnas spöklika strimor jaga efter Zeppelinare. Och dock råder ingen egentlig fruktan för dessa "babykillers", som inte ha kostat ens så många människoliv som skyddsåtgärderna mot dem.

Vi hade så småningom börjat känna oss för med små kort till våra vänner och väntade med oro på svaren, tills vi förstodo att censuren kontrollerade både deras och vår post. Till slut kommo vi dock i kontakt med dem och kunde glädja dem med hälsningar från vänner i Norden, kunde försäkra dem att vi kvinnor häruppe alltjämt med svidande hjärtan lida med våra olyckliga medmänniskor i alla de stridande länderna, att vi ej kunna glädja oss åt egen säkerhet vid tanken på deras ständiga oro.

Det var inte lätt att bemöta deras förebrående frågor, varför de neutrala endast tänka på att bevara sin egen neutralitet och lämna de blödande folken åt sitt öde utan att ens försöka att medla. Vilken gripande inblick vi fingo i deras tysta, oförtrutna arbete att höja fredsviljan och motarbeta den allt mer växande bitterheten och krigshetsen. Trots deras varma fosterlandskärlek beskyllas de naturligtvis av krigsivrarna för att vara "progermans" och landsförrädare. Det var beklämmande att höra hur deras privatliv övervakades, telefonsamtal avlyssnades och posten censurerades, t. o. m. inom London.

Djup var deras sorg över att allt, som förut utgjort Englands stolthet, nu hotade att ramla. Habeas Corpusakten är upphävd, förr kunde ju ingen engelsk medborgare fängslas utan att få veta varför han anklagades. Frihandeln skall försvinna, det märktes ju redan på den fumliga tullvisitationen, förr kunde varje främling, som satte foten på Englands jord känna sig som en av dess söner, för hur många var det inte en tillflykt undan förföljelser, nu ser man i varje utlänning en spion, så mycket mera som godtrogenheten hämnat sig. Den frivilliga rekryteringen utbytes småningom mot tvångsvärnplikten, som skall förvandla även England till en militariststat och driva ut den för genomsnittsenghelsmannen så typiska motviljan mot krigstjänstgöring som ett tarvligt jobb. Särskilt mot den sista åtgärden koncentrera fredsvännernas sina ansträngningar och fordra åtminstone frihet för sådana, som av religiösa skäl, såsom kväkarna, vägra att bära vapen. Un-

derligt var det att se hur, trots deras synbara glädje att bli orienterade över fredsrörelser i andra länder och deras rörande förtroende för vårt goda uppsåt, dock en känslig naturs reservation mot att blotta sin smärta ofta förseglade deras läppar. Ärligt visade de sin fredsvilja och av lojalitet mot sin egen regering vore det omöjligt för dem att under någon falsk förevändning försöka få tillåtelse att samarbeta med sina meningsfränder utomlands. Hur gripande är icke ett yttrande som detta av en radikal krigshatare: "Om min mor vore vansinnig, inte kunde jag gå till grannen och tala om hennes yrselfantasier!"

Outtröttligt arbeta fredskvinnorna att väcka opinionen ur krigsruset, det finns inga hinder nog stora att förlama dem. Deras möten förbjudas visserligen ej direkt av myndigheterna, men de finna allt större svårigheter att hyra lokaler. Den gula pressen värvar unga australiska krigare, som storma lokalen under rop av: "Ni vilja utlämna oss åt fienden". Detta är något för engelsk uppfattning så oerhört och främmande, att ett civilt möte upplöses av militär, att det borde väcka opposition om icke det individuella frihetsbehovet redan börjat avtrubbas. En annan fint är att sända upp mottalare, som ta upp tiden efter inledningsföredraget så länge, att all diskussion blir omöjlig. Men de värsta fienderna äro kvinnorna själva, suffragetter, som bilda frivilliga skyttekårer och brinna av stridslust, unga rika flickor, som utan avlöning sy uniformer, i synnerhet armbindlar, eller på restaurangerna gå omkring med feghetsfjädern

till alla unga män, som sakna attesteringsmärket.

Men fredskvinnorna ha en otrolig uppfinningsförmåga och energi. De arrangerade små studiecirkel eller föredrags-serier i olika stadsdelar, som utan att väcka förargelse genomsyra opinionen, skapa små fredscentra. Genom en anspråkslös butik släpptes vi in till ett sådant möte i en mörk och kall lokal med enkla bänkar och en liten kamin, som mera rykte än värmd. Vi voro snart stelfrusna i det oundvikliga draget, men auditoriet var fängslat av de utmärkta föredragen. Vi kände igen mer än en av de närvarande från kvinnokongresser, och de hade ej förlorat i intensitet och entusiasm, trots att de bekände, att de sågo sitt livslånga sociala arbete förintat av kriget.

Kunde man ej vinna något genom demonstration, genom frivilligt martyrskap, sade en, så gällde det dock att inte ge tappt, bara hålla ut, arbeta i det tysta, liksom rätten som befriade lejonet genom att gnaga sönder fängslet. Hon varnade kvinnorna att ge efter för falsk patriotism, hon påminde om österrikiske kanslerns svar till kvinnodeputationen från Haag: "Varför ha Ni kvinnor icke kommit samman förr och gjort detta". Och: "Våra unga män äro för kultiverade för kriget, de veta väl, att när de gå ut att försvara sitt land, hjälpa de till att tillintetgöra civilisationen". Vad som frapperar oss vid dessa improviserade möten är publikens förmåga att ta del i diskussionen, dens vakna in-kast och frågor.

N. S.

Är kvinnan människa?

Skratta inte, goda läsare, om du till Säventyrs hör till dem, som förvisa denna fråga till det rena skämtets område, eller till dem, som tro, att den redan för århundraden sedan blivit slutgiltigt besvarad med ja. För en hel del människor blir den det — aldrig, höll jag på att säga, men jag skall vara artigare mot mänskligheten och säga: inte på länge. Det gör detsamma, att många ovanligt klarsynta och kloka män och kvinnor tiderna igenom gjort sig ganska mycket omak för att bryta en lans för en sanning, som för dem och många

andra måste varit självklar — faktum kvarstår.

Anledningen till dessa reflexioner är en inbjudan till pristävlan, som för en liten tid sedan var synlig i våra dagliga tidningar och nu även stått att läsa i denna tidskrifts sista häfte. Man uppmanas däri att försöka sig på en tävlingsskrift över följande ämne: "Kvinnans fostran och bildning för hem, samhälle och fädernesland".

Så långt är allt gott och väl — detta är ju högst diskutabla och viktiga frågor —, fast man med fog kan erinra om

att det minsann inte är småsaker det är fråga om: bl. a. begäres, att man, "om möjligt", skall göra "en approximativ kostnadsberäkning" (!) för en systematisk kvinnoutbildning. (Den utredning, som här skulle behövas även för ett högst tveklaktigt resultat, är jag rädd skulle bli för dyr för eventuella tävlande.)

Men det är framför allt de till besvarande uppställda frågorna, som väcka ens oskrymtade undran. Vad vi kvinnor jämt och ständigt behöva "uppfostras"! Och alltid behöva vi uppfostras — till kvinnor. Naturen måtte ha sörjt obeskrivligt dåligt för den saken. Vi ha minsann ingenting till skänks. Därtill äro vi tydligen mycket hårdarbetade: trots ett starkt tryck och en oerhört noggrant genomförd differentiering i könens uppfostran tiderna igenom ha vi inte kommit längre, än att somliga av oss ännu alltjämt hota att vilja gå sina egna vägar och utveckla sina egna, individuella anlag. Tänk, om detta förhållande, när allt kommer omkring, skulle tyda på en outrotlig natur!

Men låt oss komma till saken! Är kvinnan människa? Osökt kommer jag att tänka på ett svar, som är både vettigt och lättfattligt och som gavs av en svensk för över hundra år sedan. Och märk väl, att det ej endast har en vördnadsvärd ålders auktoritet utan därtill härstammar från en karl! Som det mycket slår an på mitt sunda förnuft och som jag själv naturligtvis hade samma uppfattning, långt innan jag hade läst en enda rad av här åsyftade författare, ber jag att få citera honom. Citatet är hämtat ur Thorilds märkliga gamla skrift "Om kvinnökönets naturliga höghet"

(1793). Författaren meddelar hur han först hade den än i dag vanligaste manliga uppfattningen av kvinnan och hennes förhållande till mannen och samhället, tills han en dag kom att läsa i en bok vad han väl hundrade gånger läst förut, om döttrars uppfostran, "huru de icke nog tidigt kunna bildas till den laggranna dygd, som tillhör en kvinna i världen". Han fortsätter vidare: "Vad? tänkte jag: de måste väl först anses som människor, innan de anses som kvinnor?" Denna enda tanke kom honom att se hela frågan i ett annat ljus. Jag låter honom nu själv ensam föra ordet.

"Det är alltför klart, att samma fänighet eller skamlöshet, som det vore att betrakta en karl blott i egenskap av en Han; samma fänighet eller skamlöshet är det ock att betrakta en kvinna blott i egenskap av en Hon. Då likväl en kvinna, enligt naturens gudomliga ordning, är:

I. En förständig vareelse: med all en sådan varelses rättighet och höghet.

II. En människa: med all en människas rättighet och höghet.

III. En medborgare: med all en medborgares rättighet och höghet.

IV. En vän: för alla sina vänner.

V. En släkting: för alla sina släktingar.

VI. En husmoder: för hela sitt hushåll.

VII. Och änteligen allrasist en Hon, en älskarinna för en viss lycklig karl, eller, om ni hällre vill, en hustru.

Av vilken stora och sanna ordning man ser, vad för ett ynkeligt oförstånd som är i karlarnes ovärdiga sätt att

betrakta kvinnorna endast såsom honor, det är, endast såsom kvinnor: då härav är klart, att kvinnorna med alldeles samma skäl kunde betrakta den andra hälften av människorna, det är, alla karlar, endast som hannar: vilket också riktigt amazonerna fordom gjorde.

Men jag vågar be alla ädla och vettiga kvinnor att förlåta denna vildhet hos karlarne: emedan man heligt kan försäkra, att de hava alltför litet förstånd att i ett så högt ämne kunna mena något ont: utan allt måste förklaras av denna vettlöshet så gammal som världen, genom vilken de dömt lika blint om allt annat, som rörer mänsklig rätt och mänskligt värde.“

Så långt Thorild. Och "alla ädla och vettiga kvinnor" få väl försöka "förlåta denna vildhet hos karlarne", emedan den torde vara, om inte precis ursäktlig, så åtminstone i någon mån förklarlig hos dem. Men vad skall man säga om oss kvinnor, när vi själva stirra oss blinda på honsynpunkten? O, Sverge, Sverge, du har ju ändå haft Fredrika Bremer!

Men om vi kvinnor äro människor, så låt oss äntligen ha mod att göra vad vi ännu aldrig gjort: dra ut konsekvenserna av denna sanning, d. v. s. låt oss först och främst arbeta på att få detta enda faktum fullt och avgörande erkänt i världen. Jag vågar med bestämdhet påstå, att det ännu aldrig blivit det.

Då kommer jag närmast att tänka på tre rättigheter, som kvinnorna ännu inte ha och som synas mig höra till det, som en fullvuxen, förnuftig människa har rätt att kräva av ett s. k. civiliserat samhälle, när hon lever och arbetar i ett sådant.

Den första är att, ohämmad av allt onödigt tryck, få utveckla sina individuella anlag och välja det yrke hon vill arbeta i.

Det är ett stort och dumt slöseri med krafter och gåvor att systematiskt hindra en sådan utveckling, såsom hittills skett med avseende på kvinnorna.

Vidare anser jag, att ett sådant samhälle, ej minst för sin egen skull, bör ge sina medlemmar tillgång till den bästa yrkesutbildning det kan åstadkomma.

Vi kvinnor behöva verkligen inte ännu bli klenmodiga och undra om vi redan fått så mycket av denna förmån, att våra hem tagit skada därav. Det lilla vi fått har säkerligen varit till nytta. Det säges så ofta i olika sammanhang, att industrialismen skapat en helt ny situation, allra mest kanske för kvinnorna. Men tillägna sig denna sanning vilja eller kunna inte människorna. Nu måste emellertid kvinnorna arbeta vid männens sida ute i världen, och även kvinnorna måste ha medel att existera. Låt oss en gång börja räkna med verkligheten, när det gäller oss själva. Männena ha aldrig gjort det: vi måste lära dem det.

Den tredje förmånen jag tänker på är fulla medborgerliga rättigheter.

Den är enligt min åsikt det verkligt viktiga vi kvinnor nu närmast ha att kämpa för, ty först sedan vi hunnit så långt, att vi fått den, ha vi någon laglig medbestämmanderätt i släktets och våra egna angelägenheter, och först då inta vi den rätta relationen till samhället. I detta sammanhang må det tillåtas mig att citera ett yttrande av Shaw. Han säger: "Men ett undanhållande av poli-

tiska rättigheter och det därav följande överantvardandet av en klass i en annans våld har en så omfattande och djupgående inverkan på bådas förhållanden, att det är omöjligt att med säkerhet fastställa vilka deras verkliga och naturliga relationer till varandra äro, förrän denna politiska relation blivit avskaffad.

För att nu göra en sammanfattning: innan vi fått här ovan omtalade krav uppfyllda, bli vi aldrig det bästa vi kunna bli, tjäna varken hem, samhälle eller fädernesland så, som vi skulle kunna tjäna. Är det för mycket vi begära? Hur mången kvinna vet ej i djupet av sitt hjärta, att hon av gamla fördomars stängsel blivit hindrad att fylla den uppgift, som borde varit just hennes?

Innan vi fått dessa för vår och samhällets sunda utveckling absolut nödvändiga rättigheter, är säkerligen ej tiden kommen att bedja om nya bojor.

Jag tänker närmast på den tvångsuppfostran (namnet är fult, men det är vad det verkligen är fråga om), känd under benämningen "kvinnlig värnplikt", som spökar såväl i här avhandlade inbjudan till pristävlan som på andra håll, t. ex. i ett par skrivelser till Kungl. m:t (av vilka dock den ena torde ha ungefär samma ursprung som pristävlingen).

Det slår mig ofta, att den stora flokken av kvinnor i eminent grad sakna en viss nyttig självbevaringsdrift. Troligen sammanhänger denna brist hos dem med en del verkligt vackra och osjälviska egenskaper, men i alla fall är den mycket skadlig. Är det rimligt och förnuftigt av oss att själva begära att i form av lag få över oss ett nytt till

sina konsekvenser och verkningar fullkomligt oöverskådligt tvång, innan vi fått någon laglig rätt att kontrollera hur tvånget appliceras? I Tyskland, där, som bekant, den s. k. kvinnliga värnplikten livligast debatterats, höjas f. n. besinningsfulla röster emot de många ivriga, yrvakna förslagen. Har manne en enda av dem, som här eller där väckt frågan om obligatorisk kvinnoupptostran, alls förmått fatta vad hon gjort, vilka fullkomligt odrägliga bördor, som kunna bli följden? Jag tillåter mig att betvivla det. Många påtagliga olägenheter lura här: den verkliga, säkra vinsten är — ingen.

När det gäller andra kategorier laglydiga, skattebetalande människor än kvinnor, kallas det förtryck att låta dem vara och förbliva rena lagstiftningsobjekt utan rätt att delta i samhällets ordnande och i stiftandet av de lagar de skola lyda. Och märk väl: "Träldom är förbuden i Sverge", heter det.

Till slut vill jag säga, att jag naturligtvis mycket väl vet vilka missförstånd, som oundvikligen följa varje gång en kvinna söker slå ett slag för sitt köns rättigheter. Det skådespelet upprepas ideligen. Men det kan inte hjälpas. Man får trösta sig med att man är i gott sällskap. Emellertid har jag verkligen även blick för att vi kvinnor behöva förbättras och utvecklas i alla möjliga avseenden för att bli vuxna våra speciella höga uppgifter. Men just därför!

Tillåt mig att sätta punkt med en önskan, att ovan omtalade pristävlan ej måtte tas alltför mycket på allvar och föranleda alltför mycket skrivelser, ty det är den inte värd. ANNA SONDÉN.

Henriette Renan.

II.

Det var med mycken oro Henriette skildes från brodern, men, som hon skriver i sitt första brev från Polen, "dans tous les lieux j'aurai pour toi une tendresse sans égal, un dévouement sans limites", och hur långt avståndet än är mellan dem under de år Renan nu hårt kämpar med sina religiösa tvivel, så förmår dock Henriette genom sina brev och sitt ekonomiska stöd värna om hans lycka och samvetsfrid.

"J'ai beaucoup vécu", säger Henriette på ett ställe i sitt första brev — man fäster sig därvid, emedan hon sällan så direkt berör sig själv —, och många sidor behöver man ej läsa för att förstå av den djupa livserfarenhet, varom de tala, att hon kan säga detta med sanning, ehuru hennes verklighetsupplevelser varken varit mångskiftande eller för hennes personliga känsloliv betydande. Och ju längre man intränger i studiet av hennes brev, dess mer blir man övertygad om att hon måste hava varit en av dessa sällsynta personligheter, vilka med hela kraften av sitt inre liv uppfatta de människor och händelser de möta, de företeelser och ting de skåda. Stilens hemlighet är ju personlighetens hemlighet, och om Henriettes stil vittnar Renan "que sa manière d'écrire était si pure et si rigoureuse, que je ne crois pas que depuis Port-Royal on se soit proposé un idéal de diction d'une plus parfaite justesse".

Och Henriettes stil är ett det klaraste uttryck för ett klart tänkande, ett rent stämt instrument utan svävning på tonen, och vad denna stil omedelbart avslöjar är sanningskänsla.

Framställningssättet är strängt objektivt, känslobetoningen sparsam, men den intensitet, varmed Henriette behandlar allt vad som angår brodern, från de viktigaste spörsmål till de minsta, reella saker, förlänar dock hennes brev en varm helhetsstämning. Sina egna levnadsförhållanden berör hon ytterst sällan, sitt tanke- och sjäsliv från ren personlig synpunkt så gott som aldrig. Allt vad hon ger brodern är städse det objektiva resultatet av sin livserfarenhet, och endast här och var förlänar formuleringen, — och då i de flesta fall genom ett inledande ord — hennes framställning det genomlevdas stämning. Så exempelvis i följande citat, vilket belyser hur sanningen för henne varit bestämmande vid förändringen av hennes livssyn, »ne sais-je pas par expérience, que nous ne sommes point les maîtres de repousser ce que notre conscience nous suggère, ce que l'amour de la vérité nous inspire. I n'y a rien plus: dès que cette voix de la vérité se fait entendre, il ne dépend plus de nous d'y fermer l'oreille, elle nous oblige de suivre en tout ces inspirations".

Vad beträffar Henriettes ställning till broderns val av levnadsbana, så ser hon det enda avgörande däri att detta

val sker i fri och full övertygelse, att han därmed finner just den plats i livet, som är för honom den rätta att möjliggöra den högsta utvecklingen av hans anlag och förmögenheter. Också skriver hon i sitt första brev: "le dernier malheur de ma vie serait de te voir entraîner dans des voies, qui ne sont point celle de ton âme". Och vad som på den prästerliga banan synes henne farligast är den bindande eden och subordinationen under den hierarkiska staten. Och outtröttligt upprepar hon för honom allt vad han har att besinna, liksom hon avfärdar allt vad som synes henne mindervärdigt att beakta, men samtidigt betonar hon städse, att det allenast är till sträng självprövning hon vill föra honom. "Jamais je n'ai eu ni n'aurai la pensée de t'imposer mon avis et mes craintes, je ne veux qu'appeller ton attention sur ce qui me frappe et te laisser ensuite la plus grande liberté d'action en ce qui touche mes conseils".

Beslutsamt vakar dock Henriette över att brodern ej av någon eller något låter sig förledas till att taga även det ringaste vidare bindande steg förrän han avslutat sina förberedande studier, vilka han dessutom bör göra så omfattande som möjligt. Och hon skickar honom rikligt med pengar till böcker och pengar för att han i samlande ro skall kunna tillbringa sina ferier i Bretagne och så gott som till hela hans privata underhåll. När så till sist hans religiösa tvivel nått sin höjdpunkt och han fattar beslutet att som en kyrkans avfälling lämna Saint-Sulpice, så erbjuder hon honom en summa tillräckligt

stor för att befria honom från de närmaste framtida bekymren, en summa som också enligt Renans egna ord blev grundvalen för hans livs oberoende och värdighet.

Det rent intellektuella utbytet i brevväxlingen belyser förövrigt från flerfaldiga sidor Henriettes tankeskärpa och bildning. Särskilt förtjänar att framhållas hennes kunskaper i och intresse för den tyska filosofien, ett intresse som även befruktade Renans, vilken ju senare ansåg Tyskland framför andra vara det land, där tanke och vetenskap höra hemma.

Den i minnesvolymen intagna brevväxlingen sträcker sig ej längre än till tiden för Renans utträde ur Saint-Sulpice, men Henriettes anställning hos Zamoyskis varade dock ytterligare i fem år. Perioden i sin helhet framlevde hon i stor själslig ensamhet och under ansträngt arbete, ty, som hon skriver, "l'étude fait oublier bien des dégoûts". Några årets månader tillbringade hon med Zamoyskis i Warschau, de övriga på deras gods, i ett hårt klimat och i en nejd av vida sandslätter och djupa skogar, under den långa vintertiden en öken av snö och is. I familjens mondäna liv deltar hon föga, dels emedan detta liv ingenting har att säga henne, dels av sparsamhetsskäl. Hennes plikthängivenhet och moraliska mod tillvann henne dock småningom familjens vänskap och en respekterad ställning, men att striden för den senare ägt bittra moment återger följande rader: "Je t'assure qu'il faut bien des combats pour mettre la liberté intérieure à l'abri de toute investigation et qu'il est bien

difficile de faire comprendre à ceux qui paient, qu'il est des choses dont on ne doit compte qu'à Dieu et à sa conscience“.

Över de sista åren av hennes anställning falla dock några solglimtar, ty hon får se något av den värld hon ditintills blott känt genom böcker. Hon medföljer nämligen Zamoyskis på resor, först till Wien och Dresden och senare till Venedig, Florens och Rom, och särskilt försätter henne Rom i stark inre rörelse.

Efter en skilsmässa av nära tio år återförenas så de båda systerdottern i Paris. Renan har tagit graden och av Institut de France blivit prisbelönad för sin första filologiska avhandling, och Henriette äger, oaktat allt hon bekostat brodern, besparingar, och de anse sig därför kunna förverkliga sin länge närda dröm om ett gemensamt hem. Smärtamt beröres Renan av den förändring Henriette genomgått. Hon är en i förtid åldrad kvinna, av vars tidigare charm han endast återfinner hennes vackra och djupa blick och för vilken allvaret och smärtan blivit religion. Under samlivet med den älskade brodern vika dock efterhand de skuggor ensamheten kastat över henne. Deras andliga gemenskap är också den mellan två människor största tänkbara, ty som Renan säger: "nos pensées étaient si parfaitement à l'unison, que nous avions à peine besoin de nous les communiquer". Deras umgänge består alltså i ett fåtal vänner, och arbete och åter arbete fyller huvudsakligast deras dag. Henriette är broderns sekreterare, kopierar och fullständigar hans manu-

skript och samlar noter till hans arbeten — Renan nämner särskilt, att hon samlat alla till hans "Discours sur l'état des beaux-arts au XIV siècle" —, samt vad för honom blev det betydelsefullaste, hon skolar hans stil. Och det är till henne han anser sig stå i tacksamhetsskuld för några av de bästa egenskaperna i denna sedermera så underbara stil, "den yppersta", enligt Levertin, "för att framställa tankens rörelser och inkast, som funnits sedan Platons dagar“.

Henriette var ju emellertid endast Renans syster och kunde icke helt utfylla hans tillvaro. Och den dag kom, då en annan kvinna gjorde sitt inträde i hans liv. Henriette hade förutsett detta som naturligt, ja, till och med uppmanat Renan att gifta sig. Men helt som hon uppgått i brodern, försätter henne dock verkligheten att ej längre för honom vara den första i en svår inre kamp. Sträng mot sig själv som hon var, bragte hon dock snart sina upproriska känslor till tystnad, och då Renan hållre ville avstå från den han älskade än tillåta systemen lämna honom, samtyckte hon till att bli den tredje i hemmet. Lyckligtvis fattade de båda kvinnorna vänskap för varandra, men en slöja av svärmod förblev dock över Henriette.

Men plötsligt ställde så det nyckfulla livet henne in i ett varmare solsken än vad det någonsin förut beskärt henne, och med hela sin varelse tog hon emot det, tills det förbrände henne.

Renan fick av den franska staten uppdraget att på ett år företaga en vetenskaplig forskningsresa till Fenicien

och Syrien, och det bestämdes genast att Henriette, som i allt arbete var hans högra hand, skulle medfölja honom. Det program Renan uppställt var vidlyftigt, och resan med Palestina och Jerusalem som huvudpunkt måste på svåra färdvägar och under dåliga samfärdsförbindelser ihärdigt fortsättas. Över Libanon och genom Jordanens ödemarker företages den till häst, och Henriette sitter i sadeln åtta till tio timmar dagligen. Hennes vilja håller henne upprätt, och oaktat den fysiska ansträngningen tar hon emot med hela sin rika andlighet den omgivande naturens särregna skönhet och intryckens mångfald. För dessa båda barn av Tréguiers gamla klosterstad går ju också färden genom ett land, där varje syn åter fångar in deras känsla och fantasi i den trosmystik som en gång så fyllt deras unga sinnen, att den hos dem förblivit en hemlig tongång. För Renan tar synerna gestalt, och den första konceptionen till "La vie de Jésus" födes inom honom. Glödande av iver följer Henriette hans skapande föreställning, och i Ghazir, där de vistas flera månader, läser Renan så upp för henne sitt första färdiga kapitel. Under några snabbt flyende stunder når deras samliv sin högsta enhet, och Henriettes liv sin högsta lycka. Solen flödar in i hennes själ, och hon älskar livet och allt som omger henne.

Alltför starkt har hon dock satt in sin kraft och känner att den börjar svika. Hon vill dock ej oroa brodern, ty tidpunkten är inne att bryta upp för att på omvägar och med uppehåll taga vägen hemåt. Det är emellertid i

början av sommaren, och en tryckande värme råder. En dagsresa framom Syriens gräns faller Henriette samman och insjuknar i feber. Renan vårdar henne någon tid, men angripes så själv av febern och förlorar under flera dygn medvetandet. Under detta hans tillstånd samt enbart omgiven av främlingar dör Henriette. Och i Syriens jord, i en av palmer beskuggad kyrkogård, får hon sin grav. Ensamheten, följeslagaren genom större delen av hennes liv, stod även vid hennes dödsbädd, och landsflyktig blev hon i den sista vilan, men döden tog henne likvisst medan solskenet ännu dröjde över henne och medan hennes bild i dens hjärta hon varmast älskat stod i klar belysning.

BERTHA HÜBNER.

Brevväxling.

Till

Red. av Hertha,

Stockholm.

Då bifogade officiella skrivelse från tyska krigsministeriets sjukvårdsavdelning på ett talande sätt belyser tyska "hjälpssystemfrågan", får jag, då densamma nyligen behandlats i Hertha, vördsamt anhålla, att plats för denna skrivelse måtte beredas i Eder ärade tidning.

Med utmärkt högaktning

BERTHA WELLIN.

Stockholm d. 18 april 1916.

Kriegsministerium
Medizinalabteilung
Nr. 671/2 16. M. A.

Berlin W66, den 7 Februar 1916.

Im Einvernehmen mit dem Feldsani-

tätschef wird ersucht, Helferinnen und Hilfsschwestern*), besonders diejenigen, die sich schon längere Zeit im Heeressanitätsdienst betätigt haben, darauf hinzuweisen, dass es sovohl für den Krankenpflegedienst als auch in ihrem eigenen Interesse geboten ist, von der bestehenden Möglichkeit**), die staatliche Prüfung als Krankenpflegerin abzulegen, weitestgehenden Gebrauch zu machen.

Die Sanitätsämter haben im Rahmen der bestehenden Bestimmungen für die Einrichtung der erforderlichen Ausbildungskurse sowie für eine regere Beteiligung Sorge zu tragen.

Durch die Ablegung der Prüfung werden sowohl die Klagen über mangelhafte Ausbildung der Hilfsschwestern usw.*) als auch die des weiblichen Etappenpersonals an Berechtigung verlieren, dass sie die Schwesternbrotsche nicht tragen dürfen. Für den Heeressanitätsdienst, insbesondere für das Etappengebiet wird Ersatzpersonal in grösserem Umfange wie bisher gewonnen*).

Vorstehendes gilt sinngemäss für die in der Verfügung vom 11. 11 1915 Nr 843/11. 15. M. A. (A.-V.-Bl. S. 522/23) bezeichneten Krankenpflegerinnen. Unter Hinweis auf Ziffer 6 dieser Verfügung wird besonders bemerkt, dass die Prüfung der im Etappengebiet verwendeten Hilfsschwestern usw., nicht im Etappengebiet, sondern in der Heimat abzulegen ist.

gez. Schultzen.

Gina Krogs begravning, som ägde rum tisdagen den 18 april, på norska statens bekostnad, blev en sällsynt stor-

* Kurs. av insänd.

** Numera ej 6 utan 12 månader.

slagen och gripande högtidlighet genom den hyllning som från regering och riksdag och snart sagt alla landets officiella kårer ägnades hennes minne. Statsminister Gunnar Knudsen och stiftsamtmand Blehr fungerade som pre-staver och i begravningsföljet märktes ett flertal representanter för regering, storting, högsta domstolen, stadsfullmäktige och talrika ämbetsmannakårer. Kring den blomsterhöljda kistan bildade kvinnliga studenter hedersvakt.

Den rika blomstergården, som kommit från snart sagt alla delar av Norge, fördes senare på dagen till Camilla Colletts staty i slottsparken, vid vars fot den nedlades.

Fredrika-Bremer-Förbundet uttalade telegrafiskt sitt beklagande av den förlust de norska kvinnorna lidit.

Ett fredsmärke, en prydlig fyrväppling av grön emalj och förgyllt silver med inskriften Skiljedom, Världsfred har i dagarna börjat säljas till förmån för genom kriget nödställda i de krigförande länderna. Man har tänkt sig att sedermera skall nettobehållningen på försäljningen av detta fredsmärke, som vill vara en symbol för mänskors fredsvilja, anslås till fredsverksamhetens främjande.

Märket säljes i Stockholm i Engström & Engeströms antikvariat, Kammakaregatan 40, och i A. W. Nordings parfymhandel, Birger Jarlgatan 16, Biblioteksgatan 11, Drottninggatan 63. Pris 3 kr., jämte 35 öre i porto och rekommendationsavgift om det rekvideras genom posten.

Freds fyrväpplingens ombud äro: Louise von Bahr, Tora Kjellberg, Anna Lindhagen, Ernst Norlind, Gerda Kjellberg Romanus, Maria Romell, Frida Stéénhoff.

SANATOGENS VÄRLDSSUCCÈS!

På den internationella läkarekongressen i London 1913 tilldelades **GRAND PRIX SANATOGEN** och var det enda medel, som i sektionen »Näringspreparat» erhöi denna höga utmärkelse.

SANATOGEN intager bland nutidens närings- och styrkemedel en framstående plats, emedan det i lättsmält form tillför organismen de ämnen, som äro nödvändiga för att bilda och underhåll muskel och nervsystemet.

SANATOGEN är nutidens preparat, en hjälp för alla som slita på nerverna.

SANATOGEN rekommenderas av över 21,000 läkare, därav mer än 1,000 skandinaviska.

SANATOGEN finnes på alla apotek och i drogaffärer i originalpaket å 50, 100 och 250 gr. till priser från kr. 2: — till kr. 9: 40.

Om Sanatogen uttalar sig den kände skalden Herr **Daniel Fallström**, Stockholm, sålunda:

”Det gör mig ett nöje intyga, att Sanatogen utövat en mycket god verkan på mitt nervsystem och betydligt ökat mina krafter under min långa konvalescenstid. Jag är övertygad om, att var och en som begagnar detta stärkande medel kommer att instämma i mina ord”.

Vid hänvändande till

AKTIEBOLAGET SANATOGEN

Kungsgatan 59 - STOCKHOLM

Allm. tel. 6395, Rikstel. 121 95, Postbox 93

sändes gratis och franko: 1) Sanatogenprov
2) Broschyr: Sanatogen för nerverna
3) Broschyr: Sanatogen som styrkemedel.

Man bör taga sig i akt för billigare efterapningar, som utgivas för att vara av samma sammansättning och verkningar som **Sanatogen**. Något värdefullt surrogat för **Sanatogen** finnes icke.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor, lektionsgivare, in- och utländska, kontorister, värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

Årgångar av Veckotidningen DAGNY 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:10. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

FÖR KONFIRMATIONEN

rekommenderas följande värdefulla böcker och skrifter:

I vårdagar. En samling ungdomsföredrag av hovpred. *Fr. Hammarsten*. Häft. 2:75, välskt band 3:25, klotb. 3:50 kr.

Konfirmations- och skriftetal hållna i Adolf Fredriks kyrka i Stockholm av hovpred. *E. D. Heiman*. Häft. 1:75, v. b. 2 kr., klotb. 2:25.

Minnesord till de unga under konfirmations-tiden av Professor *G. Weitbrecht*. Andra uppl. Kart. 75 öre, klotb. 1 kr.

Ord till nattvardsungdom av Prosten *K. A. Kastman*. Häft. 40 öre.

Minne från konfirmationsdagen av Prosten *P. J. Emanuelson*. Sjätte uppl. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, klotb. 1:25.

Den heliga nattvarden av Kyrkoherde *Rich. Markgren*. Häft. 1 kr., v. b. 1:25.

Du och din framtid. Av flera ungdomens vänner med förord av Prins O. Bernadotte. Lämplig för konfirmander samt för dem

som slutat Söndagsskolan. Tredje uppl. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, bund. 1 kr.

Såsom ljusets barn. Några ord till unga flickor efter konfirmationen. Av Dr: *Ernst Seidel*. Fritt övers. och bearb. från fjärde tyska uppl. Andra uppl. Häft. 1:75, kart. 2 kr., klotb. 3 kr.

Andaktsbok för konfirmander och ungdom. Av Kyrkoherde *G. W. Wulfsberg*. Innehåller betraktelser för varje dag under en månad. Häft 30 öre, kart. 50 öre.

Ungdomstiden — Herrens tid. En bok för ynglingar av Professor *G. Weitbrecht*. Tredje uppl. Häft. 2:50, kart. 3 kr., klotb. 3:50.

Några vänliga ord till unge män av Biskop *J. C. Kyle*. Tredje uppl. Kart. 60 öre, klotb. 1 kr.

Ljus på vägen. Minnesord för var dag i året med den heliga skrifs egna ord. Nionde uppl. Enkelt band 1 kr., klotb. 1:75, chagr-band och rödsnitt 2 kr, d:o i guldsnitt 3 kr.

Biblar och Nya Testamenten

i rikt urval finnas också att tillgå. Biblar från 1:25 till 16 kr. Nya Testamenten från 75 öre till 4:35.

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlagsexpedition, Stockholm 3.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

COLLAN-OLJAN,

världens förnämsta läderpre-servativ, gör skodonen *absolut vattentäta* och *minst dubbelt varaktiga*. Finnes öfverallt å 0:75 och 1:25 pr flaska.

A.-B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN
T. OLSEN, Stockholm.

Ledig annonsplats!

Innehåll:

Inre samling. Av *Hilma Borelius*.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte 25—26 april 1916. Av
Ellen Kleman.

Gina Krog. Et tilbakeblik. Av *Fredrikke Mörck*.

Hos engelska fredsvänner under kriget. I. Av *N. S.*

Henriette Renan. II. Av *Bertha Hübner*.

Är kvinnan människa? Av *Anna Sondén*.

Brevväxling.

Svea Växtmargarin

Husmoderns räddning i dyrtiden, förklaras af kännare vara

lika bra som mejerismör

såväl för bordet som för stekning och bakning

sparar 40 % i hushållet

Lektioner i LINNESÖMNAD

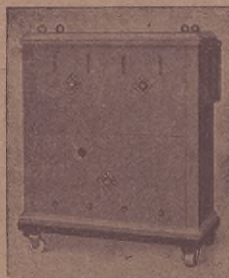
(även blusar, underkjolar, skjortor, barnkläder). Kurserna pågå 12 jan.—1 juni, under vilken tid elever dagl. mottagas.

EVA EGNÉR, KARIN EGNÉR.

Sibyllegatan 36.

A. T. 210 04

R. T. 35 30

Ny flyttbar elektrisk Stenkamin

i grå, röd o. gul färgton med automatisk strömfrånslagning när väggarna äro tillräckligt varma.

Ekonomisk i bruk.

Hjalmar Löfquist Elektriska Affär
23 BIRGER JARLSGATAN, STOCKHOLM.